

GƏZMƏYƏ QƏRİB ÖLKƏ,

Bu yaxın günlərdə, noyabr ayının 21-də Azərbaycan xalqının ləyaqətli oğlu, Azərbaycan Demokrat Fırqəsi (3 sentyabr 1945) Mərkəzi Komitəsinin üzvü, Azərbaycan Milli Məclisinin nümayəndəsi, Azərbaycan Milli Hökumətində Baş Prokuror vəzifəsini tutmuş Firidun İbrahimi dünyaya gəldiyi tarixin tarixin 101 ili tamam olacaqdır. O, özünün çox qısa sürən şüurlü ömrünü Azərbaycanı, millətini, mədəniyyətini, milli-mənəvi dəyərlərini, milli kimliyini, milli varlığını dünyaya tanıtdırmağa həsr etmiş, istər ədəbi-bədii, istər elmi-publisistik və istərsə də Paris Sülh Konfransında iştirakı zamanı qələmə aldığı qeydlərində ardıcıl olaraq azərbaycançılıq düşüncəsinin inkişafına, onun təbliğinə və təntənəsinə xüsusi diqqət yetirmiş, bu yolda əlindən gələn bütün səyləri ortaya qoymuşdur.

* * *

Firidun İbrahimi 21 noyabr 1918-ci il tarixində Astara şəhərində dünyaya gəlmişdir. Firidun İbrahimi 1941-ci ildə, Tehran universitetinin hüquq fakültəsində təhsil aldığı zaman, İran Xalq Partiyasının (İXP) sıralarına qoşulmuş və eyni zamanda da tələbə hərəkatında fəal şəkildə iştirak etmişdir. Ədəbi fəaliyyətinə universitetə qəbul olduğu ildən başlamış və tez bir zamanda siyasi məqalələr də yazmağa başlamışdır.

F.İbrahimi 1943-cü ildə Seyid Cəfər Pişəverinin vasitəsilə "Ajr" qəzeti təsis olunduqdan sonra bu mətbu nəşrlə əməkdaşlığa başlamış və həmin ildə də redaksiya heyətinin üzvü seçilmişdir. O, öz məqalələrində imperializmi və onun yerli əlaltılarını ifşa etmişdir. "Ajr" qəzetində fəaliyyəti ilə yanaşı F.İbrahimi-nin yazıları ardıcıl olaraq İXP-nin rəsmi orqanı olan "Rəhbər", antifaşist "Mərdəm", Fəhlə və Zəhmətkeşlər Birliyinin Birləşmiş Mərkəzi Şurasının orqanı olan "Zəfər" qəzetlərində və digər mütərəqqi mətbuat orqanlarında çap olunmuşdur. Azərbaycanda çıxan "Xavəre nou" (Yeni Şərq), "Azərbaycan" qəzetləri və sair demokratik mətbuat orqanları ilə də əməkdaşlıq etmiş, onlar üçün günün ictimai-siyasi məsələlərinin təhlilinə həsr olunmuş çoxlu sayda məqalələr yazmışdır.

1945-ci ilin may ayında Tehran universitetinin hüquq fakültəsini bitirən Firidun İbrahimi İran Xarici İşlər Nazirliyi və "Ettelaat" qəzeti tərəfindən dəfələrlə iş təklifi alsa da, xalqına xidməti özünün əsas vəzifəsi hesab edərək bu təklifləri qəbul etmir və öz ana yurdu Azərbaycana qayıdır.

5 sentyabr 1945-ci il tarixində ADF-nin rəsmi orqanı "Azərbaycan" qəzetinin ilk sayı nəşr olunur və elə həmin tarixdən də Firidun İbrahimi "Azərbaycan" qəzeti ilə əməkdaşlığa başlayır.

Onun Azərbaycan mədəniyyəti, tarixi barədə məqalələri Azərbaycan xalqının milli qürur hissini oyanmasında mühüm rol oynadı. Firidun İbrahimi-nin "Azərbaycan danışıq...İftixarlı tariximizdən bir neçə parlaq səhifə" adlı silsilə məqalələri 31 oktyabr - 21 noyabr 1945-ci il (9-30 aban 1324-cü il) tarixləri arasında "Azərbaycan" qəzetinin (ADF orqanı) 42-ci sayından başlayaraq 60-cı sayı da daxil olmaqla ayrı-ayrı bəndlər altında çap olunmuşdur. Bu yazılar F.İbrahimi-nin müqəddiməsindən və Azərbaycanın qədim tarixi, əhalisi, onların milli kimliyi, bu diyarın azadlığı və istiqlaliyyəti uğrunda apardıqları mübarizə və fədakarlıqları, mədəniyyət tarixi, dövlət və ordu quruluşu, ədəbiyyatı, xətti və dili, siyasi təşkilatları, məzhəbləri, geyim, adət və ənənələri barə-

də 19 məqalədən ibarətdir. F.İbrahimi-nin sözügedən məqalələri 1946-cı ildə "Sovet Mədəniyyəti Evi" tərəfindən "Azərbaycanın qədim tarixi haqqında" adı ilə Təbrizdə toplu şəkildə çap olunmuşdur (

Firidun İbrahimi bu toplusunun tərtib olunması barədə əsl məqsədini özünün yazdığı müqəddimədə şərh edərək belə yazır: "Bu xatirələri yazmaqda ilk məqsədim budur ki, Tehran boşboğazlarını yerində oturdum. İkincisi, azadlıqsevər və iftixarlı millətimin hüququnu, tarixini və parlaq mədəniyyətini müdafiə etməklə göstərim ki, o kimdir, tarixi keçmişini nədir və ulu babaları kimlər olub və öz milli heysiyyətlərini qorumaq üçün hansı fədakarlıqları etmişlər? İstəyirəm ki, azad və demokratik bir cəmiyyətdə özünə aid yerini və mövqeyini əldə etmək üçün ayağa qalxmış Azərbaycan millətinin həqiqi kimliyini bütün dünyaya bildirəm" (

1945).

Həmin müqəddimədə Azərbaycan dili və mədəniyyətinə münasibətdə fars şovinistləri tərəfindən həyata keçirilən məlum siyasətə işarə edən müəllif yazır: "Avantüristlər Azərbaycan millətinin dili, mədəniyyəti və ədəbiyyatı əleyhinə qələm çalmaqda davam edirlər və bizim dilimizə, adət-ənənələrimizə münasibətdə tam ləyaqətsiz bir şəkildə minlərlə aşağılama və hörmətsizlik göstərirlər, bizi tarixsiz bir millət kimi təqdim edirlər, millətimizi təhqir edirlər, bizi mədəniyyətsiz millət kimi qələmə verirlər, bizi Konstitusiyaya əleyhinə çıxan kütlə kimi göstərirlər

Bunlar ana dilinin bərpası, unudulmuş Əsas Qanunun (Konstitusiyanın) əsas maddələrinin icrası tələbinə və həqiqi demokratik prinsiplərin icrasını siyasi qanuna zidd bir hərəkət kimi göstərir və beləliklə, Azərbaycanın qeyrətli və ləyaqətli mücahidləri və övladlarının qanı bahasına əldə edilmiş nailiyyətləri inkar edirlər"

Ulu əcdadlarımızın tarixindən, mədəniyyətindən və dövlətçilik ənənələrindən bəhs edən F.İbrahimi toplunun "Madlar bizim ulu babalarımızdır" başlıqlı yazısında uzun illər azərbaycanlılara qarşı soyqırım siyasəti yeridən pöhləvilərin milli şovinist siyasətinə qarşı etiraz əlaməti olaraq qeyd edir: "Bizim ulu babalarımız olan madlar bəşər tarixində mühüm rol oynamışlar. Onlar eramızdan 800 il əvvəl güclü müstəqil dövlət qurmağa nail olmuşlar. Bu dövlət şimal-qərbdə Urartu dövləti (Van) ilə, qərbdə Assur dövləti ilə həmsərhəd və qonşu olmuşdur. Həmin zamanlarda Mad dövlətinin şərq hissəsində pars (fars) xalqı yaşayırdı. Madlar mədəniyyət və sivilizasiya baxımından o dövrün ən mütərəqqi və inkişaf etmiş xalqları sırasında assurlar və babilərlə yanaşı dayanırdılar. Amma tarixi tədqiqatlar göstərir ki, pars (fars) xalqı mədəniyyət və yaşayış tərzini baxımından madlara nisbətə xeyli geri qalırdılar..."

Bu dövrdə Firidun İbrahimi üçün ən mühüm və diqqəti çəkən hadisələrdən biri onun Avropaya, xüsusilə də Paris

şəhərinə səfəri idi. İkinci dünya müharibəsi başa çatdıqdan sonra qalib dövlətlər dünyanın gələcəyi və Avropada sülh barədə danışıq və müzakirələr aparsınlar dünyanın gələcəyi və Avropada sülhün bərqərar edilməsi barədə danışıq və müzakirələr aparmaq məqsədilə "Paris Sülh Konfransı" adlı beynəlxalq bir toplantını təşkil etdilər.

Sözügedən toplantı elə bir mərhələdə təşkil olunmuşdu ki, müstəmləkə və yarımmüstəmləkə ölkələri xalqları yaranmış şəraitdən daha çox faydalanaraq ayağa qalxdılar və ölkələrinin tam istiqlalını və öz haqlarını tələb etdilər. Bu konfrans açılmamış bu düşünləri çözməli və qarşıda duran bütün suallara cavab verməli, onların həllinə çalışmalı idi. Qeyd olunmalıdır ki, Paris sülh konfransında İrana öz hökumətinin İkinci dünya müharibəsində qalib gəlmiş antihitler koalisiyası dövlətləri ilə faşist Almaniyasının Avropadakı keçmiş müttəfiqləri arasında sülh müqavilələri haqqında mövqeyini şərh etmək imkanı verilməmişdi.

Firidun İbrahimi də Azərbaycan Milli Hökuməti adından mətbuat nümayəndəsi sifəti ilə bu konfransa gedir və 1946-cı il avqust ayının 10-dan Paris şəhərinin "Lüksemburq" adlanan ən məşhur və tarixi qəsridə

keçirilən konfransın iclaslarında iştirak edir və sona kimi də bütün müzakirələrin gedişini diqqətlə izləyir. Təəssüflər olsun ki, bu gün də Azərbaycan adına, onun azadlığı və istiqlaliyyəti və sülh uğrunda mübarizə tarixinə kölgə salanlar, böhtan atanlar, iftira söyləyənlər öz çirkin, məntiqsiz, insanlığa sığmayan işlərindən əl çəkmirlər. Bunun da bir neçə səbəbi var; siyasi və milli qərəzçilik, nadanlıq və ya müvafiq siyasi qurumların sifarişlə iş görmək. "Tarix-e moasere İran (İranın müasir tarixi) dərgisinin 2008-ci ilin yayında çıxan 46-cı sayında dərc olunmuş Fatimə Müəzzi adlı müəllifin "Pəhləvi dövrünün siyasi xadimləri - Firidun İbrahimi" başlıqlı yazısında Firidun İbrahimi-nin Paris Sülh Konfransında iştirakı barədə Ənvər Xameinin "Siyasi xatirələr" nə (... . . . . . istinadən yazır: "Sülh Konfransının gedişi barədə hesabatları hazırlayıb göndərmək üçün 1946-cı ilin iyulunda 4 nəfər mətbuat nümayəndəsi sifəti ilə İrandan Parisə yola düşdü. Firidun İbrahimi bu heyətin tərkibinə Azərbaycanın mətbuat nümayəndəsi kimi qatılmışdı. O, konfransın işi başa çatandan sonra Parisdə qaldı və 2 aydan sonra Azərbaycana qayıtdı." (... . . . . .). Aydın görünür ki, xanım Müəzzi çox ciddi məsələlərə həsr olunmuş konfransın açılış və bağlanış tarixi, oradakı məsələlərin məzmunu barədə ən bəsit məlumatlara belə malik deyildir. Belə ki, sözügedən konfransın işi iki ay yarım davam etmişdir. Yazı müəllifi Fatimə Müəzzi və "Siyasi xatirələr" müəllifi Ənvər Xamei Firidun İbrahimi-nin Azərbaycana döndükdən sonra Paris Sülh Konfransının gedişi barədə "Sülh uğrunda" başlığı altında "Azərbaycan" qəzeti səhifələrində dərc olunmuş yazılarını oxusaydılar, bu qədər məsuliyyətsiz hökmlər verə bilməzdilər. Ənvər Xamei "Siyasi xatirələrində" yazır ki, "Firudin İbrahimi özü ilə gətirdiyi bütün

pulları iki ay müddətində eys-ışrətə xərcləyib qurtarmışdı. Mən Parisə gəlməmişdən öncə Azərbaycana qayıtmağı qərara aldı." (

Belə çıxır ki, Sülh Konfransında İranın mətbuat nümayəndəsi sifətilə iştirak etmək üçün Parisə getmiş Ə.Xamei Konfransın yalnız açılış və bağlanış mərasimlərində iştirak etmiş, iclasların gedişini isə nə izləmiş, nə də hesabatlar hazırlayıb göndərmişdir. Əslində onun özü İran dövləti tərəfindən bu vəzifəni icra etmək üçün ayrılmış pulları məqsədi üzrə deyil, öz şəxsi maraqları üçün xərc etmişdir.

Bu Konfransın iclaslarında iştirakın nəticəsi olaraq Firidun İbrahimi ADF orqanı olan "Azərbaycan" qəzetinin 9 noyabr - 10 dekabr 1946-cı il tarixləri arasında çıxmış 23 sayında "Sülh uğrunda" başlığı altında Paris Sülh Konfransı barədə geniş hesabat xarakterli silsilə məqalələrini çap etdirir. O, bu yazılarında ABŞ və İngiltərənin ikiüzlü siyasətini və həmin siyasəti təqib edən Fransanı ifşa edir, bu konfransda iştirak edən həmin dövlətlərin nümayəndələrinin keçmiş müstəmləkə dövlətlərində öz nüfuzlarını qorumaqla yanaşı, hətta yeni regionlar əldə etmək və onlarda da müstəmləkəçilik siyasətini genişləndirmək cəhdlərini aydın bir şəkildə açıqlayır.

Firidun İbrahimi Paris Sülh Konfransına yola düşdüyü gündən qayıdana kimi oradakı fəaliyyətində, Azərbaycana göndərdiyi hesabatlarında, "Azərbaycan" qəzetində bu konfrans barədə "Sülh uğrunda" başlığı altında çap etdiyi silsilə yazılarında da Azərbaycanı, onun xalqını, milli varlığını, qurduğu Milli Hökumətin islahatlarını, azərbaycançılıq ideyalarını özü üçün əsas fəaliyyət xətti kimi qəbul etmiş və son nəfəsinə kimi də bu prinsiplərə sadıq qalmışdır.

Firidun İbrahimi azərbaycançılıq ruhu ilə yoğrulmuş "Sülh uğrunda" başlıqlı Konfrans barədə hesabatlarına belə başlayır: "Əsas mətləbi başlamadan əvvəl müsafirətimin bir neçə müxtəfər yaddaş və xatirələrinə işarə etməyə məcburam və xəyal edirəm ki, bu qismət oxucuların təvəccühünü cəlb edə-cəkdir..."

Ana dilimizin düşmənləri: Mənim pasportum Təbriz polis idarəsi tərəfindən verilmiş və nəticədə Azərbaycan dilində yazılmışdır. Ona görə mən bu pasportu həmişə bir əziz yadigar kimi saxlayacağam.

Tehrandan Parisə getməkdən ötrü Fransa vizasından əlavə İraq, Suriya, İordaniya, Livan, Fələstin və Misir tranzit vizalarına da ehtiyac var idi. Bu iş adətən Xarici İşlər Nazirliyinin əlilə olmalı idi. Ona görə mən Xarici İşlər Nazirliyinin pasport və viza şöbəsinə müraciət etdim. Bu nazirlikdə uzun illərdən bəri mühüm və həssas postları tutub, bürokratiyanın daşlaşmış fiqurlarına çevrilmiş idarə işçiləri mənim pasportumu Azərbaycan dilində gördükdə ildırım vurmuş adamlar kimi mat qaldılar. "Ağa, bağışlayın, biz bu pasportu qəbul edə bilmərik, çünki Azərbaycan dili rəsmi dil deyil", - deyər pasportu əldən-ələ verib müxtəlif və çoxlu sayda şöbələrdə gəzdirdilər. Nəhayət, pasport idarəsinin rəisi cənab Ərdəşir mənim dəlillərimi eşitdikdən sonra, göstərilən dövlətlərin səfirliklərinə notalar hazırlayıb göndərdi.

ÖLMƏYƏ VƏTƏN YAXŞI

Bunlar Azərbaycan dilində yazılan pasportu rəsmiyyət ilə tanımaq istəmir-dilər, lakin həmin şəxslər İran xalqının xəzinəsini talayanlar və məşhur qaçaqçılar üçün siyasi, ya xidməti pasportu hazırlayıb iki əlli onlara təqdim edir və bu oğrular üçün İrandan xaricdə hər cür diplomatik toxunulmazlıq şəraiti yaradırdılar.

Azərbaycan dili mərkəzi hökumət tərəfindən rəsmi bir dil kimi tanınmağına baxmayaraq, Xarici İşlər Nazirliyini özləri, ya ailələri üçün daimi "tiyul" a

1988)çevirən məmurlar, Azərbaycan dilinə müxalifət və düşmənlik göstərməkdən çəkinmədilər. Lakin orada da Azərbaycan dili öz mövcudiyətindən müdafiə edib qalib çıxdı.

Piramidlər atəyində vətənimizin adı. Bizi Parisə aparan böyük nizami təyyarə çərşənbə günü 7 avqust 1946-cı il tarixində saat 7-də Mehrabad aeroportundan uçub ... saat 9-da "Həbaniyə" (Bağdad) aeroportuna yetişdi. ... Bir saatdan sonra təyyarə hərəkət edib İraq, Cənubi Suriya, İordaniya, Cənubi Fələstin və Süveyş kanalının üstündən keçib günortadan sonra saat 4-də "Helio polis" aeroportu "Əl-Məza"ya yetişdi. Müsafirələr pasportları polis dairəsinə təhvil verdikdən sonra kobud və tərbiyəsiz gömrük məmurlarının əlindən qurtarıb, "Helio Polis palas" mehmanxanasına tərəf aparıldılar. Planım bu idi ki, bir aradək fasilədən istifadə edib təcili məşhur piramidaları görməyə gedəm. Taksi Helio Polis və Qahirə arasındakı məsafəni gedərkən Nil çayı üstündəki böyük körpülərdən keçib piramida şossesi ilə irəli gedirdi. Piramida atəyində mən bir neçə nəfər cavan tələbə ilə tanış oldum. Onlardan fransız dilinə bələd olan birisi məni Azərbaycanlı bildikdən sonra mənə çox maraqla yaxınlaşdı və müxtəlif tarixi abidələr barədə şərh verirdi...

Mənim Misir cavanlarının siyasi həyatına dair verdiyim suallara misirli cavan çox ehtiyatla cavab verirdi. Dediynə görə, xalqın fikir və əqidələrini təftiş edənlərdən çəkinirdi. Misirdə mütərəqqi və demokratik hərəkət açıq surətdə fəaliyyət göstərməyə imkan tapa bilmir. Əsas Qanun "hazırkı vəziyyəti" pozan hər bir hərəkəti qadağan etmiş etmiş və günah kimi tanıyırdı.

Mən cavan misirli üçün əldə etdiyimiz müvəffəqiyyətlər barəsində danışdım. Azərbaycan xalqının böyük hərəkatı, kəndlilər arasında yer bölgü məsələsi, universitet təsisi və xüsusilə Təbriz radiosu onu ciddi surətdə maraqlandırır. "Biz Təbriz radiosunun xəbərlərini maraqla eşidirik. Fransa proqramı az və müxtəssər olduğuna görə türk dilinə bələd olan yunanlılar bu işdə bizə kömək edirlər, - deyirdi...

Xalqımızın azadlıq vədəsi verən nidası bütün Yaxın Şərqlə ölkələrini bürümüş və piramida atəklərində öz vətəninin həqiqi azadlığını arzu edən misirli cavana mübarizə dersi öyrətmişdir."

Paris Sülh Konfransı barədə Firidun İbrahimidən ardıcıl, izahlı, doğru və düzgün məlumat alan S.C.Pişəvəri 3 sentyabr 1946-cı il tarixində ADF-nin təsis olunmasının bir illiyi münasibətilə Təbriz teatr salonunda təşkil olunmuş bayram mərasimindəki nitqində böyük bir fəxrlə qeyd etdi: "İndi Sülh Konfransında

bəlkə Əlcəzair və Tunisdən gələn mətbuat nümayəndələri də bizim nümayəndələrə demişlər ki, onlar da bizim böyük işimizi alqışlayırlar."

Paris Sülh Konfransının gedişini əvvəldən axıra kimi izləyən Firidun İbrahimi orada iştirak edən sovet nümayəndə heyəti üzvlərinin mövqelərini təqdir və təsviq edirdi. Belə ki, o, Sovet İttifaqını kiçik dövlətlərin istiqlalını və milli mənafeələrini müdafiə edən, dünyada global və regional qarşılıqlı və münafiqşələrin qarşısının alınması istiqamətində çox böyük səylər xərc edən dövlət kimi tanıyırdı. F.İbrahimi "Azərbaycan" qəzetində çap etdirdiyi "Sülh uğrunda" başlıqlı silsilə məqalələr sırasında "Sülhün qüdrətli müdafiəçiləri" adlı yazısında deyir: "Sosialist quruluşunun əsaslı mahiyyətilə əlaqədar olaraq, Sovet hökuməti xalqlar arasında dostluq yaratmaq və davamlı bir sülh icad etmək siyasətini təqib etməkdədir. Sovet nümayəndələri Paris Sülh Konfransında demokratik və ədalətli bir sülh yaradılması yolunda böyük fədakarlıqlar göstərmişlər. Sovet nümayəndələri üç böyük dövlətlər arasında qəbul olunan qərarlara vəfadar qalib və bu qərarlara əsaslanaraq, sülh düşmənlərinə qarşı ciddi mübarizə aparırdılar. Sülh konfransı qurulan zaman böyük sovet hökumətinin sülh tələbi siyasətinə qarşı geniş təbliğat gedirdi. Bu qəbil təbliğatlardan məqsəd sülh konfransını nəticəsiz qoymaq və gələcək sülh və təhlükəsizliyin əsaslarını zəiflətmək idi. Bu qorxulu hədəfə çatmaq üçün bütün mürtəcə mətbuat təchiz olunmuşdu. Sovet hökuməti, sovet xalqları çox böyük maraqla konfransın gedişini təqib edirdilər. Yalnız sovet mətbuatında konfransın bütün müzakirələrini görmək olurdu."

Firidun İbrahimi Parisdə olduğu müddətdə Fransanın müstəmləkəsi olan ölkələrin istiqlalı və azadlıq hərəkatı rəhbərləri və nümayəndələri ilə əlaqə yaradır və onlarla fikir mübadiləsi aparırdı. Elə həmin zamanda da o, Mərakeş "İstiqlal" partiyasının nümayəndə heyəti ilə də görüşür və danışıqlar aparır. Bu danışıqlar barədə o yazır: "Sentyabr ayının 19-da "Lutsiya" otelində mən bir demokrat qəzet yazarının vasitəsi ilə Mərakeşin "İstiqlal" partiyasının nümayəndə heyəti ilə tanış oldum. Otelin salonunda biz bir saatdan çox söhbət etdik. Azərbaycan hərəkatı haqqında geniş məlumatları var idi. Amma təəccüb edirdilər ki, bir müsəlman milləti Ərəb Dövlətləri Liqasının köməkliyi olmadan necə öz azadlığını əldə etməyə müvəffəq olmuşdur. Danışıqdan başa düşdüm ki, Mərakeş İstiqlal Partiyası nümayəndələri Ərəb Dövlətləri Liqasının başında duranları və imperialist dövlətlərin planlarını icra edənləri tamamilə tanımamışlar. ...Ərəb Dövlətləri Liqası onların nəzərində böyük bir milli qüvvə kimi görünürdü və ona görə belə düşünürdülər ki, bütün müsəlman xalqlarının nicatı bu qüvvədən asılıdır. Mən Ərəb Dövlətləri Liqasının nə olduğunu və həqiqi mahiyyətini onlar üçün izah etdim ki, hər bir millət həqiqi azadlıq əldə etmək və öz müqəddəratına sahib durmaqdan ötrü fəqət bir qüvvəyə söykənsin. O da millətin birliyi və bu birlikdən əmələ gələn qüvvədir." (Ə. Ə. Ə.

Firidun İbrahimi nəinki təcrübəli bir yazıçı və məşhur hüquqşünas, eyni zamanda da Paris Sülh konfransında iştirakı və üzərinə qoyulmuş vəzifələri layiqincə yerinə yetirməsi ilə qısa müddət ərzində kamil bir diplomat kimi yetişdi. O, ana dilindən başqa fars, fransız və ərəb dillərini də mükəmməl bilirdi. Bu qabiliyyəti də sözügedən sahələrdə ona yüksək manevretmə imkanları verirdi.

Firidun İbrahimi "Sülh uğrunda" başlıqlı məqalələr toplusunun birinci hissəsini 10 dekabr 1946-cı il tarixində təmmamladı. Belə ki, 23-cü son yazı həmin tarixdə "Azərbaycan" qəzetində çap olundu. Zaman fürsət vermədi. İki gün sonra - 12 dekabr 1946-cı il tarixdə İran şah ordusu 13 iyun tarixli Təbriz-Tehran müqavilənin şərtlərini pozaraq Azərbaycana xəyanətkar hücum etdi. Həmin gün Firidun İbrahimi öz məsləkdaşları ilə birlikdə ADF MK-nın binasında səngər yaratmışdı, 34 saatlıq silahlı çatışmadan sonra onlar həbs olundular və zindana salındılar.

İranda xəbər agentliklərinin nümayəndələri mətbuat səhifələrində Firidun İbrahimi ilə zindanda keçirdikləri görüşləri əks etdirən yazılar dərc etmişdilər. Nümunə kimi onlardan birini oxucuların diqqətinə təqdim edirik:

"Ondan soruşduq: Siz prokuror olduğunuz zaman hansı işləri icra etmişiniz?"

O cavabında dedi: Biz məhbusların cinayət işlərini araşdırdıq, mürtəcə qanunlar əsasında həbs olunan günahsız insanları azad etdik. Xalqın hüquqlarını müdafiə etməklə onları satqın hakimlərin zülmündən xilas etdik.

Sual etdik: Bəs, o xalq haradadır, niyə sizin ölümünüzü istədilər?"

Cavab verdi: Mənim kimilərin ölümünü istəyənlər imperialist ağalarının göstərişlərini yerinə yetirən mürtəcə Tehran hökumətidir. Bu gün xalqımızın əl-ayağı, fəhlə, kəndli, zəhmətkeş və həmçinin əli qələm tutan ziyalıların dili bağlanmışdır. Amma bu əsarət zəncirləri əbədi deyil və onların qüdrətli əlləri ilə açılacaqdır."

Zindanda qaldığı 6 ay ərzində ağır işgəncələrə məruz qalan, bütün bu çətinliklərə dözən Firidun İbrahimi fəxrlə deyirdi: "Mən öz ömrümü Azərbaycan zəhmətkeşlərinin və bütün İranın azadlığı və səadəti yolunda sərf etmişəm. Bu zaman içərisində çalışdım ki, öz vəzifəmi şəərəflə yerinə yetirəm. Mən xalq mübarizəsinin şölələri içərisində tərbiyə olunmuşam. Bu üzəndən də özümü xalqa xidmətdə borclu bilirəm və müqəddəs mübarizə yolunu tutduğum üçün fəxr edirəm. Mübarizəmin bu axır mərhələlərində də öz iradə və cəsəratimi qoruyacağam." (19

"Gələcək zəhmət təri tökən, işin çoxluğundan əlləri qabar bağlamış insanların. Həmin qabarlı əllər bütün zindanların və işgəncə yerlərinin qapılarını açacaq, bütün cəllad və zülmkarları məhv edəcəkdir. Gün gələcəkdir ki, bütün İran xalqını öz hüquqlarından məhrum edənlər, onların mədəniyyət və milli qürurlarını tapdalayanlar və öz ciblərini və kisələrini qızılla doldurmaq xatirinə zəhmətkeş insanları istismar edənlər xalq qarşısında törətdikləri xəyanət və cinayət əməllərinə görə cavab verməyə məcbur olacaqlar" ( ).

Edamdan iki gün öncə Firidun İbrahimi Paris Sülh konfransına gedərkən aldığı kostyumun zindana göndərilməsini istədi. Sübh tezdən, üzünü qırxdıqdan sonra ağ köynəklə kostyumunu geyindi, qırmızı rəngli qalstukunu boynuna vurdu. Səliqəsinə xüsusi diqqət yetirdi. O, bəzi yoldaşlarının təəccübünü görüb onlara dedi: "Biz öz həyatımızı bütünlüklə paklıq və şərəfəlt içərisində keçirdik, niyə dar ağacı altında pərişan halda görünməliyik?" ( ).

Firidun İbrahimi 1947-ci ilin 23 may gününün səhəri saat 4-də Təbrizin Səttarxan xiyabanında, "Gülüstan" bağının qarşısındakı meydanda edam olundu. Kəndir boynuna salınmamışdan öncə gözlərini qapadı və vida əlaməti olaraq başı ilə Savalan dağı qarşısında təzim etdi və sonra cəlladların cəhic zərbəsi kimi fərqiñə vardiqları uca səslə dedi:

"Yaşasın Azərbəysaycan!

Yaşasın azadlıq!

Məhv olsun istibdad!

Yaşasın İran xalqlarının birliyi!"

(

Həmin gün bütün Azərbaycan xalqı matəmə qərqlə oldu. Təbrizin mübariz cavanları mitinq və etiraz nümayişləri, "intiqa komitələri" təşkil etdilər.

İnanırlıq ki, Firidun İbrahimi şəxsiyyəti, sürdüyü ömür, Azərbaycanın azadlığı uğrunda keçdiyi mübarizə yolu, göstərdiyi qəhrəmanlıq, milli kimliyimiz və varlığını bütün dünyaya tanıtdırmaq işində qələmindən çıxan yazılar günümüzün gəncliyi və gələcək nəsillərimiz üçün örnək olacaq və uğrunda şəhid olduğu gün də gələcəkdir.

Firidun İbrahimi həm yazıları və həm əməlləri ilə millətinin dünyada la-

yıq olan yerini bütün dünyaya tanıtdıra bildi və Azərbaycanın şəhidlik tarixində ən müqəddəs və uca zirvə də məhz ona aiddir.

Səməd Bayramzadə
dosent, tarix üzrə fəlsəfə doktoru,